

Zonder schoonheid of kunst wordt het leven kleurloos

Interview Lara Brusse

19 september 2020

Lara Brusse is de dochter van twee kunstenaars. Haar vader was grafisch ontwerper en docent aan de Rietveld, haar moeder fotografe. Dat is bepalend geweest voor haar ontwikkeling. 'De gerichtheid op schoonheid heb ik van jongs af aan ingezogen. Maar als je twee vormgevende ouders hebt, ligt de lat hoog. Dan krijg je het mee, maar je krijgt het ook tegen.'

Toen ze zeven was nam haar vader haar mee naar Indra Kamadjojo, een Indische man die de Kantjil-verhalen vertelde. Hij vormde met zijn handen het hoofd van een hertje en projecteerde dat op doek, net als bij de Wajang. 'Ik vond het magisch.' Ook bezocht ze met haar vader het Scapinoballet. Dat was de eerste keer dat haar mond openviel van verbazing. 'Het waren verhalen, speciaal voor kinderen. Daar had je de figuur Scapino, een soort harlekijn, die het verhaal van de dans inleidde. Ik was totaal verkocht.' In de pauze ontmoette ze een van de dansers, 'zo'n hele lange, prachtige vrouw - want mijn vader ontwierp hun folders, hij had daar een functie. Hij mocht bij de dansers komen. Ik was sprakeloos.'

'Dat waren je eerste schoonheidservaringen?'

'Het zijn enkele van mijn vroegste herinneringen. Maar er zaten wel twee kanten aan. Tijdens een werkweek van school, mochten we beeldhouwen in mergelsteen, heerlijk. Maar ik hoorde voortdurend de stem van mijn ouders in mijn hoofd: "Dit is natuurlijk niks." Het moest meteen goed zijn, anders was het niks.'

'Maar zij kenden zelf die worsteling toch ook?'

'Ja, natuurlijk. Mijn vader kon urenlang geconcentreerd en gespannen de kleinste dingen veranderen in zijn ontwerpen en schilderijen. En mijn moeder zat urenlang in de donkere kamer, om foto's uit te lichten, tot ze tevreden was met het beeld dat zij wilde zien. Mijn ouders waren talentvol, daarom stelden ze enorm hoge eisen.'

Dansen was het belangrijkste voor Lara. 'Het begon op de Werkschuit, een cursus dans met veel expressie, van Ankie Heukers.' Die vrouw is ze eeuwig dankbaar gebleven. 'Dankzij haar werd mijn jeugd lichter.' Ze liet kinderen improviseren met gekleurde sjaals die tot de verbeelding spraken. 'Het was het hoogtepunt van de week, we dansten de longen uit ons lijf. Ik was er zo gelukkig, ik wilde dat het nooit afgelopen was. Daarna moest ik weer terug in mijn hok, zo voelde dat.' Drie jaar volgde ze er lessen. 'Toen zei Ankie tegen mijn ouders, Lara heeft talent, maar ze moet naar een andere opleiding, anders ontwikkelt ze zich niet verder.'

Lara Brusse - foto Flexbieb IJburg

Vervolgens kwam ik op een dansschool, waar ik de vaste balletoefeningen moest doen, pliés, relever, developer. Dat vond ik saai. “Kunnen we niet eens vrij dansen?”, vroeg ik de juf. Die zei, “Doe eens voor.” Ik danste op mijn mooiste, maar kreeg als commentaar: “Zolang je nog van die kromme benen hebt, gaan wij niet vrij dansen.” Mijn wereld stortte in. Ik heb een hele tijd niet meer gedanst.’

Na de middelbare school deed ze twee jaar kleinkunstacademie, waar veel werd gedanst, klassiek, jazz, Spaans, oldtimers. Aanvankelijk wilde ze cabaretière worden. ‘Het eerste jaar was heel leuk, maar het tweede begonnen we met optreden. Toen startte ook het elleboogwerk en het slijmen. Ik was daar niet goed in. Zo wilde ik niet verder. Ik was twintig, en zei tegen mijn vader: mijn leven is vergooid.’ Ze moet er nu hartelijk om lachen.

Daarna volgde ze allerlei cursussen, en kreeg een baan bij de Educatieve Afdeling van het Tropenmuseum. Daar was net een nieuwe directeur gekomen die het museum wilde openbreken. ‘Het was een jonge groep. Wij ontwikkelden projectonderwijs voor scholen, destijds iets geheel nieuws. Ik deed er dans- en muziekprojecten. Het was een geweldige kans, we waren vrij om van alles te ontwikkelen. Ook konden we zelf opleidingen volgen.’ Die jaren werden haar eigenlijke scholing. ‘Ik ben toen weer gaan dansen, heb klassieke Javaanse dans beoefend. Maar ik reisde ook naar Amerika, om een kindermuseum te bezoeken dat allerlei ervaringsprojecten voor kinderen had bedacht. Dat wilden we hier ook.’

In de zomermaanden haalden ze de centrale hal van het museum leeg en deden van alles met kinderen uit Amsterdam Oost. Geen eenvoudig werk, maar het liep als een trein. ‘Ik deed bijvoorbeeld Afrikaanse dans met kinderen, en begon zelf Javaanse dans uit te voeren. Dat heb ik tien jaar gedaan. Als je het over schoonheid hebt, dan gaat het wat mij betreft zeker over de Javaanse dans. Die is heel meditatief en verhalend, prachtig! Ik werd lid van een dansgroep, we reisden door het land, traden op. In het Tropenmuseum voerden we een deel van de Ramayana op, het mythische epos uit india, met kostuums en alles. Het was een feest om mee te maken.’

Voor de oprichting van het kindermuseum werden ontwikkelingspsychologen aangetrokken, maar toen ging het mis. ‘Die vonden dat alles uit het kind moest komen, en dat ons werk op wetenschappelijke en marxistische ideeën gestoeld moest zijn.’ Er ontstond grote verwarring: wat houdt dat in? Hoe moet dat in de praktijk? Maar zelf wisten ze het ook niet. ‘Wij werden naar scholen gestuurd om met kinderen te praten, terwijl zij achter in de

klas aantekeningen zaten te maken. Iedereen werd er onzeker van. Ik heb het nog een jaar volgehouden en toen ben ik vertrokken.'

Vervolgens werd ze dramadocente en ging ze lesgeven. Maar het Instituut voor Kunstzinnige Vorming (IKV) in Utrecht bleek geen goede werkomgeving. 'Er heerste een enorme concurrentie en nijd.' Ze kon er niet tegen. Pas toen ze weer met dans aan de slag kon ging het goed. Toen kwam ze in contact met dansexpressie, het omgekeerde van Javaanse dans. 'Die is heel precies, bewegingen moeten op de millimeter nauwkeurig zijn. Dansexpressie is vrije improvisatie.'

'Wat is de rol van kunst en schoonheid in je leven?'

'Ik kom er altijd weer op uit. Je hoeft mijn huis maar te bekijken, het hangt vol met mooie dingen. Een vriend van me heeft eens gezegd: jij bent op de wereld om schoonheid te brengen. Dat heb ik al die tijd in mijn werk gedaan: ik heb in heel veel scholen schoonheid gebracht, de fantasie van kinderen geprikkeld. En van de leerkrachten.'

'En waar heb jij zelf schoonheid meegemaakt?'

'Ik ervaar schoonheid vooral in de natuur. Reizen door Frankrijk, om elke bocht van de weg een nieuw landschap zien. Of lopen in de bergen, waar het totaal stil is. Zo stil dat je er één mee wordt, dat je erin verdwijnt. En toch verdwijnt je ook niet. Net als op het strand, tegen de avond, als mensen silhouetten worden die langs de vloedlijn lopen, alles stil en nog warm van de dag.'

'Wat gebeurt er dan met je?'

'Je wordt één met wat je ziet. Je verdwijnt er in, maar je verdwijnt ook niet. Alsof je oplost, maar je lost niet op. Zoiets.' Ze moet lachen om haar eigen tegenspraken.

'Als ik naar een schilderij kijk dat ik heel mooi vind, kan mijn adem stokken. Ik weet nog dat ik in Parijs naar een tentoonstelling ging, in het Centre Pompidou. Daar hing een schilderij, ik stond er van aan de grond genageld – dat is het woord, genageld. We waren daar drie dagen, elke dag ging ik kijken. Ik werd gewoon verliefd op de vrouw op dat schilderij. Toen ik wegging voelde ik de pijn van het afscheid.'

'Heb je dat ook met dans?'

'Als ik een dansvoorstelling zie, en ik ben geboeid, dan dans ik innerlijk mee. Dat is heerlijk. Het is ook weer een soort verdwijnen. Je wordt één met de danser die daar staat.' Ze verwijst naar de Israëlische choreograaf Ohad Naharin. 'Bij hem voel je dat de bewegingen die de dansers maken volledig zijn ingevuld. Dat is wat hij kan. Bijvoorbeeld, je staat en je valt. Dat laat hij iemand eindeloos doen, denk ik, wel honderd keer. En op een gegeven moment zegt hij: dat is het. Dan ervaren hij en de danser iets dat overkomt als ik ernaar kijk.'

'Wat is dat dan?'

'Ik val zelf ook. Ik herken erin wat vallen eigenlijk is.'

‘Is op een achteloze manier vallen dan geen vallen?’

‘Natuurlijk. Maar het mist schoonheid. Ik ben wel eens van een stoepje gevallen, als een dom gewicht lag ik plotseling op straat. Dat is verschrikkelijk.’

‘Wat is het verschil met de dansbeweging?’

‘Daar kun je zien dat de beweging leeft.’ Ze lacht verontschuldigend, haast hulpeloos. ‘Vergelijk het met klassiek ballet, dat is knap, maar voor mij niet meer dan dat. Trouwens – ze corrigeert zichzelf - een dans van Hans van Manen, moderne dans gestoeld op klassiek ballet, vind ik ook prachtig. Hij is een meester in het visueel maken van muziek.’

‘Wat is het verschil tussen ingevulde en niet-ingevulde beweging?’

‘Het heeft ermee te maken of de danser beleeft wat hij meemaakt – hoe moet ik dat nu uitdrukken? Want dan kan ik het, als toeschouwer, ook meemaken. Dan ben ik niet alleen toeschouwer, maar mee-belever. In mijn werk op het IKV had je twee kampen. Het ene vond dat wat je deed op een technisch hoog niveau moest staan, zodat kinderen oeh en ah zouden roepen. Het andere vond dat ze iets moesten beleven aan die dans. Ik zat in dat laatste kamp. Dan maar niet zo knap.’

‘En Hans van Manen dan?’

‘Dat was ook vaak knap, maar hij wist er betekenis aan te geven. Alleen is zijn fotowerk mij soms té perfect. Ik háát dat. Dan is het niet meer menselijk.’

‘Dus dans moet menselijk zijn, echt, en ingevuld, niet alleen maar technische hoogstandjes?’

‘Ja, voor mij wel. Naharin kan dat. Bij hem gaat het om de beleving van de beweging, het ervaren wat beweging met je doet. Daar hou ik erg van. Er moet leven in zitten. Ik moet me ermee kunnen vereenzelvigen.’

Ze valt stil. Dan zegt ze:

‘Ik zal nooit vergeten, ik ging met mijn moeder naar een voorstelling van die Japanse trommelaars, mannen met ontblote bovenlijven die reusachtige trommels bespelen, waar ze al kun kracht voor nodig hebben. Mijn moeder was oud. Maar toen ik naar haar keek was ze plotseling twintig jaar jonger. Ze had ogen zo groot als schoteltjes. Ze vond het geweldig. Die kracht, dat was het. Alles wat mensen creëren met kunde en vakmanschap, waar ze zich met hun hele hebben en houden aan verbinden, boeit, dat is spannend. Het is een soort essentie van leven. Je kunt iets beleven van wat de essentie is van wie wij zijn. Als je dat niet meemaakt, weet je heel veel dingen niet.’

Ze begint te lachen. ‘Of is dit een beetje onbegrijpelijk?’